

Griegs Danmark og Norge

OLE FELDBÆK

Violinvirtuosen Ole Bull var langt ude i slægt med Grieg-familien i Bergen. Det var ham – den berejste og berømte slægtning – der i sommeren 1858 hørte den femtenårige Edvard spille. Og det var ham, der overbeviste forældrene om, at det unge håb måtte til Leipzig og blive kunstner.

Da Ole Bull blev født i 1810, bestod den gamle dansk-norske helstat endnu. Og som ung havde han givet adskillige koncerter i Danmark-Norges gamle hovedstad. Efter en koncert – sådan går historien – blev han forestillet for kongeparret. Den altid venlige dronning Marie komplementerede ham for hans spil. Og den gamle Frederik 6. spurgte på sin vanlige bryske militære facon: »Hvem har lært ham at spille?« Ole Bull svarede: »Deres Majestæt. Det har Norges knejsende fjelde og brusende fosser!« Hvorefter Frederik 6. skal have vendt sig mod dronningen og udbrudt: »Manden er jo gal!«

Det var dog ikke det eneste – og heller ikke det væsentligste – Ole Bull kunne divertere familien Grieg med om København. Nok så væsentligt kunne han berette om et levende og frodigt musikmiljø, hvor Weyse var det store – men ikke det eneste – navn. Og hvor det københavnske borgerskab var glad i god musik og fulgte godt med i tysk musikliv, frem for alt i Leipzig.

Den gamle Frederik 6. som Ole Bull havde mødt efter koncerten i København, havde som 16-årig kronprins helt tilbage i 1784 taget magten ved et paladskup.¹ Siden havde han regeret i sin fars, den sindssyge Christian 7.s navn, over den gamle helstat: kongerigerne Danmark og Norge og hertugdømmerne Slesvig og Holsten. Han havde lagt navn til de store landboreformer – og selv i 1792 lagt grundstenen til Frihedsstøtten. Og det var under ham som kronprinsregent, at helstaten havde oplevet den florissante højkonjunktur for en verdensomspændende søfart og handel under det neutrale Dannebrog.

Men det var også ham, der som øverstkommanderende i slaget på Københavns rhed den 2. april 1801 havde måttet give efter for Lord Nelsons krav om en indstilling af kampen. I 1807 havde han fra hærens hovedkvarter i Holsten magtesløst måttet være vidne til, at englænderne bombarderede København og sejlede bort med hele den dansk-norske flåde. Og da han i 1808 efterfulgte sin far som konge, var helstaten hvirvlet ind i Napoleonskrigene. På taberens side, skulle det vise sig. Dannebrog blev hjemløst på verdenshavene. Norge blev udsat for en hungerblokade, der sled på den gamle norske kongetroskab. Og under trusel om krig mod hele Europa måtte han i januar 1814 afstå Norge – men ikke Island, Færøerne og Grønland – til kongen af Sverige.

For Danmark blev 1814 det traumatiske nederlagets år. For Norge blev det *annus mirabilis* – det forunderlige år, som slotspræsten på Akershus den 31. december 1814 skrev i sin dagbog. Hvor nordmændene på Eidsvoll havde vedtaget Europas frieste forfatning og udråbt prins Christian Frederik – den senere Christian 8. – til Norges konge. Hvor håbet om politisk selvstændighed ganske vist blev knust af den krigsvante svenske kronprins Karl Johan, Napoleons tidligere marskal. Men hvor det lykkedes at bjerge Eidsvollgrundlovens basale frihedsprincipper over i den nye union med Sverige.

Da Frederik 6. afstod Norge, betød det enden på 434 års statsfællesskab mellem de to riger. Et fællesskab, der navnlig i de sidste generationer havde været kendetegnet ved en frodig litterær fælleskultur, baseret på et fælles skriftsprog i det toneangivende borgerlige miljø på begge sider af Skagerak. Men samtidig havde der udviklet sig en norsk national identitet, ikke mindst blandt nordmændene i København, der samledes i det i 1772 stiftede Norske Selskab.² I dag kan vi se, at det var lykkeligt, at statsfællesskabet blev opløst udefra, af militær magt og europæisk statsræson, og at de to folk blev skånet for en lang og pinagtig national skilsmisse.

I dag kan vi også se, at de personlige forbindelser og det kulturelle fællesskab i virkeligheden aldrig blev tættere end i slægtleddene *efter* 1814. Hvor København i endnu højere grad end *før* 1814 kom til at fungere som Norges og Danmarks kulturelle hovedstad, næret af fællesskabet om sprog, historie og litteratur.

Når vi taler om Danmark på Griegs tid, er det derfor vigtigt at holde sig for øje, at det helt overvejende er København, vi kommer til at tale om. Kun indirekte var Griegs Danmark andelsbevægelsen, højskolerne, hede-

opdyrkningen og Skagensmalerne. Griegs Danmark var Christian 9.s København. Til København kom han første gang i 1863, samme år Christian 9. blev konge. Han var i København i januar 1906, da den gamle konge – Europas svigerfar – døde. Og selv døde Grieg året efter, netop hjemkommen til Bergen fra et sidste besøg i Danmark i sommeren 1907.

Grieg kom derfor på nærmeste hold til at opleve den tilsyneladende selvmorderiske danske krigspolitik i naiv venten på svensk-norsk militær hjælp i 1863, og i 1864 sine danske venners reaktioner på tilbagetoget fra Dannevirke, flugten fra Als og afståelsen af hertugdømmerne – herunder det dansksprogede Nordslesvig – til de tyske stormagter Østrig og Preussen. Og på nærmeste hold blev han ligeledes tilskuer til den forstenede – og forstenende – forfatningskamp, der først i 1894 afsluttedes med konseilpræsident Estrups afgang og folketingsparlamentarismens sejr.

Men Griegs Danmark – som vi kan læse om det i Mogens Wenzel Andreasens netop udkomne bog baseret blandt andet på dr. Dan Fogs kildemateriale – var andet og mere end krig og forfatningskamp.³ Det var kun de ydre rammer om en hovedstad i eksplosiv økonomisk og social udvikling og om en kulturel opblomstring. En by, der var langt den største i Norden. Og som i de 45 år voksede fra omkring 160.000 til godt 430.000, alene i Københavns kommune.

I 1850'erne – efter kolera-epidemien – var København blevet opgivet som fæstning, voldene og byportene var blevet jævnet med jorden, og det militære terræn frigivet til bebyggelse. Et hektisk byggeri var konstant i gang for at huse den vældige tilvandring fra landdistrikterne. Og den opvoksende industri, etableringen af hele storbyens infrastruktur for sanitet og transport, samt byggeriet på Københavns befæstning var i stand til at skaffe arbejde til de fleste tilvandrere. Og endda beskæftige en ikke ubetydelig svensk indvandring. Modsat de store opbrud i den norske og svenske landsbygd, der førte til masseudvandringen til Amerika.

Men Griegs København var også rammen om den borgerlige kulturs blomstring. Velstanden affødte en kulturel købekraft, større end i den florisante periode og i højkonjunkturårene i 1840'erne og 1850'erne. Almindelige borgere købte nu bøger og kunst, og store private kunstsamlinger blev grundlagt i de år. Om vinteren var kulturlivet for københavnere og for den tilrejsende landadel Det kongelige Teater og de mange private teatre. Og om sommeren var det Tivoli, hvor H.C. Lumbye svang taktstokken i de første år for de københavnere, der ikke var søgt ud i det nye sommerland, der var skudt op i Nordsjælland, langs Sundet og i Hornbæk. Bekvem transporte-

ret af de nye damptog og dampskibe. Og hvor de ferierende i Fredensborg og omegn ærbødigt kunne hilse på Christian 9.s mange børn, svigerbørn og børnebørn og deres talrige fyrstelige gæster, med svigersønnerne zar Alexander 3. og prinsen af Wales i spidsen.

Det var la belle epoque. En tid præget af lys fremskridtstro og optimisme på hele menneskehedens vegne. Men mod slutningen også af en stemning af fin de siècle, såldes som vi blandt andet møder den hos Herman Bang. Tidstypisk i romanen Stuk fra 1887 om Gründertidens hektiske, men udvendige og overfladiske København. Med en håndfast hentydning til massebyggeriets overlæssede stukdekorationer: oppe og nede, ude og inde.

Men København udviklede sig i de år også til en by med en stor og stadig voksende arbejderklasse. Og også den var en del af Griegs Danmark. Den tidligste socialistiske bevægelse under Louis Pios førerskab var blevet infiltreret af politispioner og knust i Slaget på Fælleden den 5. maj 1872. Men det påfølgende seje arbejde i fagforeningerne og på det kommunalpolitiske og rigsdagspolitiske plan blev Socialdemokratiets vej til samfundsansvarligt og statsbærende parti. Og netop i 1899 – efter seks måneders forbitret arbejdskamp under »den store lockout« – havde arbejdsmarkedets parter undertegnet det skelsættende septemberforlig mellem arbejdere og arbejdsgivere.

Også det var en del af Griegs Danmark. Demokrat af indstilling og temperament nærrede Grieg en romantisk følelse for folket: ikke blot bonden, men også den ny tids arbejder. Netop i september 1899 var han atter en gang flyttet ind på hotel Kongen af Danmark for at tilbringe en vinter i kongens København, og for at optræde ved en række koncerter. Størst personlig glæde fandt han her ved den koncert, som han gav for medlemmerne af Københavns Arbejderforening i Folkets Hus på Enghavevej. Og størst bifald blandt de 1500 tilhørere høstede han for sin strygekvarter. Selv fandt han, at de ufordærvede arbejdere var et bedre publikum end det blaserte borgerskab, han var vant til at møde. Og i sin offentliggjorte tak for bifaldet ved arbejderkoncerten så han det »som virkeliggørelsen af min ungdoms drøm: at kunsten ligesom i det gamle Grækenland skal nå ud til alle, netop fordi dens kald er at bringe bud fra hjerte til hjerte.«⁴ En smuk tankegang. Men noget fjernt fra Marx's ideer og industrialismens virkelighed.

Begivenhederne i 1814 havde brudt et 434 år gammelt statsfællesskab op. Men det havde ikke skabt et brud mellem nordmænd og danskere. Nord-

mændene så København som Nordens Athen. Og på Griegs tid voksede kontakterne sig tættere. Før havde der været møder mellem nordiske studenter og nordiske videnskabsmænd; og det havde været studenterskandinaviens politiske fantasier, der havde ført de nationalliberale på deres dødskurs frem mod 1864. Men den politiske skandinavisme var blevet fulgt af en nøgtern og nok så bæredygtig praktisk skandinavisme. I 1873 gik Danmark og Sverige – og det norske storting året efter – over til guldmøntfoden og til et ensartet møntsystem, hvor rigsdaler og skilling blev til kroner og ører. Og på det handelsmæssige og retlige plan blev der på væsentlige områder skabt et nordisk fællesmarked. For Grieg var det derfor komplet ligegyldigt, om han modtog sine honorarer i danske, norske eller svenske kroner. De var lige meget værd, og baseret på den samme solide guldmøntfod.

Men det var ikke bare pengene, der var fælles. Litteraturen var det også.

Før 1814 havde der eksisteret en dansk-norsk fælleslitteratur. I bemærkelsesværdig høj grad båret af nordmænd som Holberg, Wessel, Pram, Nordal Brun og en række mindre poeter. Men skrevet og udgivet i Danmark. Efter 1800 skifter billedet. Den litterære scene overtages nu af de danske romantikere. Med Oehlenschläger som den dominerende skikkelse, men med guldalderens talstærke følge af danske forfattere: B.S. Ingemann, Carsten Hauch, Poul Martin Møller, Ludvig Bødtcher, Emil Aarestrup, Steen Steensen Blicher og Henrik Hertz. Også af Grundtvig. Og af det nye store digternavn, H.C. Andersen.

Efter den norske litteraturhistoriker Sigurd Aarnes' opfattelse møder vi frem til 1860'erne og 1870'erne en litterær envejskommunikation.⁵ Litteratur af danske forfattere, skrevet i Danmark og trykt i Danmark, men beregnet for et publikum i den gamle helstat. I 1834 kunne Orla Lehmann skrive, at »hvad der er udkommet i København, er lige saa godt og næsten lige så hurtigt kendt og vurderet i Christiania og Bergen som i Odense og Aalborg«. Men der er nogle forhold, der trænger til at blive studeret nærmere. Hvorfor er der eksempelvis så få danske udtryk for sorg over adskillelsen i 1814? Og hvordan kan det være, at man i København i de første generationer efter 1814 tilsyneladende elskede nordmændene mere, end man egentlig respekterede dem. Eller mere direkte sagt: blev de betragtet som en slags »colonial cousins«? Prægtige og ufordærvede. Men lovlig højtaltende.

En meget positiv norsk anmelder af Piet Hein definerede en gang en god taler som en, der kan holde en tale uden at citere Piet Hein. På sam-

me måde tror jeg man kan definere en god forelæser om dansk og norsk som en, der kan afholde sig fra at oplæse H.C. Andersens fortælling »Laserne«.

Fortællingen udkom i 1869. Men den havde ligget længe i Andersens skuffe. Og det siger noget om danskernes forhold til nordmændene ved midten af 1800-tallet, før den litterære kommunikationsvej blev omlagt.⁶

Helt tilbage omkring 1850 – hvor Bjørnson, Ibsen og Jonas Lie endnu ikke var kendte i Danmark – havde det mishaget Andersen, at nordmændene kritiserede de danske digtere, endog Oehlenschläger. Han havde derfor skrevet fortællingen »Laserne« og oplæst den i en privat kreds. Og her lader han den danske las sige – efter at den norske har buldret op om urfjeld og norskhed: »Men vi har en litteratur!« »Forstår De hvad det er?« Fortællingen vakte munterhed. Men selv syntes Andersen, at der var mere bråd end poesiens honning i den. Han ventede derfor helt til 1869 med at offentliggøre den – og da med en selv for Andersen utrolig sødladen afslutning. Og han kommenterer selv den ændrede situation. I 1869 kunne fortællingen ikke længere opfattes som ensidigt uelskværdig over for nordmændene.

Og deri havde han ganske ret. Den litterære envejskommunikation, der før havde præget det dansk-norske forhold, havde nu ændret karakter. Camilla Collett og Bjørnson var nu kommet ud – på danske forlag, der betalte bedre end de norske. Flere norske forfattere fulgte dem. Nu blev det Norge, der litterært blev det givende land, og Danmark det modtagende.

Det blev frem for alt Bjørnson – og senere Ibsen – der litterært tegnede det unge Norge i Danmark. Hans skildring af det norske bondemiljø i bøgerne fra slutningen af 1850'erne blev i Danmark modtaget som et velkomment opgør med romantikkens danske bondeidyl. Og det skabte respekt for de danske bønder, som netop i de år bevægede sig hen imod en koalition med de nationalliberale akademikere. En politisk proces, der indebar en national agitation i den danske landbefolkning, hvor bønderne så at sige betalte for bevarelsen af den demokratiske junigrundlov med deres støtte til den nationale linie for en forening af Slesvig med Danmark.⁷ Den politik, der led skibbrud i katastrofen i 1864.

Bjørnson vidste, at hans bøger havde en politisk effekt i Danmark. Men med sin stærke litterære position – også i grundtvigske kredse – søgte han også at spille en aktiv politikerrolle. Ved Grundtvigs storstilede begravelse i 1872 stod Bjørnson frem – flankeret af danske og norske flag – og

opfordrede til »forandrede signaler«: til en realpolitisk udsoning med det nye tyske kejserrige. Her var han for tidligt ude for højskolefolkene. Men indenrigspolitisk kunne Venstre bruge ham – og bruge hans beredskabs-
poesi for partiet i 1874, med de manende ord:

Foragtet af de store, men elsket af de små –
sig, er det ikke vejen, som det ny må gå?⁸

Og i den langvarige Sædelighedsfejde spillede Bjørnson – og Ibsen – en central rolle i debatten om kvinden og ægteskabet – hvor hans moralske idealisme førte til et varigt brud med Georg Brandes. Men hans indlæg i fejden – skuespillet 'En handske' fra 1883 – førte ikke til et brud med hans store danske publikum. Tværtimod. På sin 70 års dag i 1902 blev han hyldet med en adresse fra 30.000 danske.

Griegs tid var den nye norske litteraturs storhedstid i Danmark. I en strid strøm kom bøgerne ud på Gyldendals Forlag, der måtte oprette en norsk filial i Christiania. Og det danske publikum elskede nordmændene. Også selv om enkelte lejlighedsvis kunne reagere mod den massive norskhed. Om sin ungdoms læsning af Bjørnsons bondefortællinger skriver Henrik Pontoppidan således:

Hvor lød det ikke forlokkende, når vi i ungdommens dage læste i de norske bøger om gutten, der hører jenten sin hauke borte i lierne! Hvorimod det følte beskæmmende fladt, når den hjemlige digter skrev: »Da hørte han Maren råbe ude på marken«. Hvor vildt og stort blev ikke havet, når søerne »glæfsede« og stormen »rautede!« Hvilken æventyrlig vinterstemning fremmanede ikke de ljomende dombjælder og bredslæderne, der gnissede og gnurede og ulede i sneskavlerne!

Vi slugte mange fæle norske kameler i den ragout.⁹

Og i sin roman fra 1886 med den tankevækkende titel 'Mimoser' beklager en af Pontoppidans personer sig over, at alt var blevet så norsk i København:

Overalt træffer jeg kun norske bøger, norske kunstnere, norsk musik – selv i selskabstonen er der kommet noget underligt – hedder det ikke fjeldtungt eller fjeldtrant? – jeg ved ikke – i alle fald noget, der smager af evig is og sne.¹⁰

Landsmålets fremtrængen i den norske litteratur kom dog i Griegs tid ikke ind i den norske litteratur, som danskerne læste. Endnu var det kun de norske udtryk, J.P. Jacobsen kunne beklage sig over i 1880 i et brev til

Edvard Brandes:

Hvor ville det være rart med de nordmænd, om de kunne blive kede af de raske gutteord, som de stikker ind i deres dansk. At de mennesker ikke kan høre, hvor uægte det lyder med disse bent og grejt og ligt og oover og det slags – Med tiden, når nordmændene føler sig lidt stærkere, vil det jo nok gå over.¹¹

Lidet anede Marie Grubbes forfatter, hvad der sprogligt ventede ham. Men på Griegs tid udgjorde Danmark og Norge ét litterært publikum med ét fælles sprog.

Det kulturelle fællesskab var arv fra foreningstiden. Men netop på Griegs tid viste denne arv sig at blive problematisk og spændingsfuld. For nordmændene. Og dermed også for danskerne.

Følelsesmæssigt var Grieg stærkt norsk national. Samtidig med at han som kunstner var international, i holdning og i temperament. Norge i 'Dansketiden' var normalt ikke noget, Grieg talte om. Men spændingen lå også i ham. Og ved en lejlighed følte han sig provokeret til at tage bladet fra munden. Musikforeningen 'Formaten' holdt i april 1886 en stor fest til ære for ægteparret Grieg i Koncertpalæet i København. Her holdt Grieg en tale, hvor han skarpt talte om »den 400-årige danske fermat« i norsk historie. Og han sagde, »at han og mange af hans landsmænd tænkte tilbage på den 400-årige fermat, som de i politisk henseende havde måttet døje under Danmark.« »Almindelig bestyrtelse!«, noterer referenten.¹²

Det havde været Valdemar Atterdags dynastipolitik, der i 1380 førte til, at de to kongeriger Danmark og Norge blev forenede under én hersker. En forening som stat, der varede i 434 år, frem til opløsningen i 1814. I norsk historie ofte kaldt 400 års natten. Et udtryk, Henrik Ibsen lagde i munden på Peer Gynt. Dramaet fra 1867 om en norsk fantast, som Grieg i 1876 komponerede musik til.

Allerede i foreningstiden blev der fra norsk side rejst kritik af Norges vilkår. En kritik, som nok holdtes i tømme af enevælden, men som ikke desto mindre kunne være både skarp og direkte. En kritik af den generelle tilsidesættelse af Norges og nordmændenes interesser. Og mere specielt af det såkaldte kornmonopol, der tvang nordmændene til at æde barkbrød, og af enevældens afvisning af norske ønsker om et universitet og en bank. En egen bank fik Norge ikke før 1814. Og Det kongelige Frederiks Universitet i Christiania fik nordmændene først i 1811 – sent og nødtvungent. Og nok så væsentligt: den norske kritik skabte allerede omkring

1770 grundlaget for en norsk national identitet, som er en forudsætning for at forstå, hvad der skete i Norge i 1814.

Alligevel var det først statsbankerotten i 1813 og den britiske hungerblokade, der fik opinionen i Norge – embedsmænd, officerer og præster – til at tænke politisk og til at overveje en norsk selvstændighed. Da Frederik 6. i januar 1814 afstod Norge til den svenske konge og løste nordmændene fra deres troskabsed, var disse tanker derfor helt nye. Men ikke desto mindre politisk bærekraftige. Det var ikke politisk umodenhed, der i 1814 tvang Eidsvoll-mændene til at opgive selvstændigheden og give efter for det svenske krav om en union. Det var et forenet stormagtspres, der tvang dem. Men hvordan så mændene fra 1814 på 'Dansketiden'. Og hvordan så deres sønner og sønnesønner den?

Eftertiden har fæstet sig ved Eidsvoll-manden Nicolai Wergelands bandbulle af en bog fra 1816: »En sandfærdig beretning om Danmarks politiske forbrydelser imod kongeriget Norge«. Offentligheden var dog ikke uvidende om, at pastor Wergeland her var et talerør for den svenske kronprins Karl Johan, og han tegnede ikke stemningen i Norge. På den anden side *var* stemningen i Norge i generationen efter 1814 meget national. Og yderst sensitiv over for foreningstiden, som nødvendigvis måtte opfattes som nationalt uværdig.

Sønnen – digteren Henrik Wergeland – var en sandere tolk af synet på foreningstiden, da han i 1835 sammenlignede Norges historie med en armring af ædelt metal, hvor foreningstiden lå som den uægte lodning. Det var baggrunden for, at man i de år, hvor Grieg voksede op, engagerede sig i en bredspektret *nation building* proces. Historisk søgte man helt bevidst tilbage bagom foreningstiden til Norges middelalder og navnlig til sagatiden. Hvor de unge digtere Bjørnson og Ibsen søgte og fandt deres tidligste dramatiske inspiration.

Da Grieg i 1863 kom til Danmark for første gang, var synet på 'Dansketiden' blevet til en del af en dybtgående politisk magtkamp i Norge. Den ene part var den gamle europæisk dannede embedsmandselite, af konservativ observans og med rødder tilbage i foreningstiden. Den anden part var bøndernes Venstre, af liberal holdning, som med nationale argumenter fremhævede bønderne som det sande norske folk, der så længe havde været kuert af fremmedvældet og af en embedsstand med fremmede sproglige og kulturelle rødder.

Reelt var det en kamp om magten mellem den udøvende magt og folkets repræsentanter; og kampen afsluttedes i 1884 med stortingsparla-

mentarismens sejr. Men da var firehundredårsnatten blevet et fast og uudrydeligt begreb i norsk selvforståelse. I de senere år har norske historikere fremhævet navnlig 1700-tallet som en markant vækstperiode. Og netop i disse år arbejder to norske og to danske historikere på et firebinds værk om Danmark og Norge i foreningstiden. I håb om dog at kunne nuancere billedet. Men vel vidende at det overgår enhver historikers evner at mane så prægnant og malende et begreb i jorden igen.

I årene efter 1884, hvor den indenrigspolitiske magtkamp havde fundet sin løsning, voksede en fornemmelse af, at Norge nu som stat var stærk nok til at stå alene, politisk såvel som økonomisk. En holdning båret af en stærk national selvbevidsthed, som ikke bare den materielle udvikling, men også den norske digtning, musik og videnskab gav kraftig næring til. Og Grieg nåede i 1905 at opleve Norge som selvstændig stat. Hvor Stortinget opsagde unionen med Sveige og valgte en dansk prins – prins Carl – til Norges konge.

Stortinget valgte prins Carl den 18. november 1905. Og umiddelbart efter at have modtaget telegrammet herom gik den norske gesandt i København, baron Wedel Jarlsberg, til den gamle kong Christian 9. på Amalienborg for at meddele ham valget af hans sønnesøn. Gesandten overrakte Stortingets telegram til den bevægede konge. Og han har selv skildret situationen:¹³

Med vanskelighed kunne de skælvende hænder få åbnet telegrammerne og sætte brillerne på, og så læste han, og mens han læste, faldt den ene varme tåre efter den anden ned på min venstre hånd, som hjælp at holde telegrammet.

Og da kongen havde læst telegrammet til ende, sagde han til gesandten:

Min kære baron Wedel, om De havde kendt Frederik 6., således som jeg, der var som en søn i hans hus, og havde kendte den sorg som han havde over at have måttet miste Norge, så ville De forstå hvad jeg gamle mand føler i dag, da Norge vender tilbage til sin gamle kongeslægt.

Det var en ældgammel dynastisk tankegang. En måde at tænke på, som måtte være helt fremmed for Grieg og hans tid. Men ud fra andre forudsætninger oplevede også Grieg og hans generation Norge og Danmark som arvtagere i et historisk og kulturelt fællesskab.

Selv var han norsk, og national til marven. Men i Norges hovedstad oplevede han aldrig at føle sig virkelig anerkendt efter fortjeneste. Det

skinner tydeligt igennem så sent som i 1901, da han i forbindelse med Verdis død med stærke ord fremhæver den anerkendelse, som hele det italienske folk havde vist dets store kunstner.¹⁴ Den anerkendelse havde han aldrig følt, han manglede, i København. I den gamle helstats hovestad.

Her havde han aldrig været en fremmed. Og kunne som norsk heller ikke være det.

Noter

1. For grundlaget for skildringen af hovedtrækkene af den danske og den norske baggrund for Griegs liv og gerning henvises generelt til de seneste oversigtsværker om perioden. Se især Olaf Olsen (red.), Gyldendal og Politikens Danmarkshistorie, bind 9, 10 og 11. København 1990; Dansk Litteraturhistorie, bind 4, 5 og 6. København 1983, 1984 og 1985; Sverre Bagge og Knut Mykland, Norge i dansketiden. København 1987; og Rolf Danielsen m.fl.: Grunn- trek i norsk historie fra vikingetid til våre dager. Oslo 1991. Værkerne bringer nyttige litteraturoversigter.
2. Ole Feldbæk, For Norge, Kjæmpers Fødeland. Norsk kritik og identitet 1770-1773, i (norsk) Historisk Tidsskrift 1994:1.
3. Mogens Wenzel Andreasen, Grieg og Danmark. København 1993.
4. Ibid. s. 140.
5. Sigurd Aa. Aarnes, Den dansk-norske felleslitteraturen som litteratur- historisk problem – noen refleksjoner fra norsk side, i Nordica. Tidsskrift for nordisk teksthistorie og æstetik. Bind 5. 1988, s. 114.
6. Erling Nielsen (udg.), H.C. Andersens Samlede eventyr og historier, Bind 3. København 1961, s. 220-21 og 373-74.
7. Lorenz Rerup, Folkestyre og dansk- hed. Massenationalisme og politik 1848-1866, i Ole Feldbæk (red.), Dansk identitetshistorie, bind 3: Folkets Danmark 1848-1940. København 1992.
8. Kristian Hvidt, Det folkelige gen- nembrud og dets mænd 1850- 1900, i Olaf Olsen (red.), op.cit. bind 11, s. 216.
9. Aarnes, op.cit., s. 117.
10. Ibid.
11. Aarnes, op.cit., s. 119.
12. Andreasen, op.it., s. 125.
13. F. Wedel Jarlsberg, 1905. Konge- valget. Oslo 1946, s. 271-72.
14. Andreasen, op.cit., s. 144.

Resumé

The paper which introduced the Grieg Symposium on November 12, 1993 at the Institute of Musicology of the University of Copenhagen aims at pointing out some relevant aspects of the Danish and Norwegian *milieu* of the period in which Grieg was born, lived and worked. Grieg's Denmark remained essentially Copenhagen, a city which underwent a remarkable economic, social and cultural growth in the period between the composer's first visit in 1863 and his last in 1907, the year of his death. In Copenhagen he found the theatres and concert societies which had hardly yet developed in Christiania, as well as a public much more receptive to his music. At the same time it was the period in which a veritable wave of new Norwegian literature by Bjørnson, Ibsen, Lie and Kielland broke over Copenhagen, written in the common Danish-Norwegian literary language and printed and distributed by Danish publishers. Grieg and his contemporaries were very well aware that this was a part of the common cultural heritage from the 434 years during which the two kingdoms had been united under the same ruler. Part of that historical heritage, however, was also a Norwegian national consciousness which had begun to develop among Norwegians in the common capital about 1770 and in the generations after 1814 grew in a very conscious effort to establish the cultural foundations for the building of an independent nation. As a consequence Grieg, as well as most Norwegians of his day, could not help but look upon »the four hundred years long night« – as Ibsen christened it in *Peer Gynt* (1867) – as a non-period between the glorious saga age and the modern Norway and hence as a national disgrace.

(Transl. John Bergsagel)